

Saksframlegg

UNGDOMMENS BYSTYRES ARBEID MED BEHOV FOR ALTERNATIVE LÆRINGSARENAER

Arkivsaksnr.: 11/16359

::: Sett inn innstillingen under denne linja

Forslag til innstilling:

Ungdommens bystyre utarbeider egne problemstillinger og innspill vedrørende alternative læringsarenaer, med bakgrunn i rådmannens notat.

::: Sett inn innstillingen over denne linja

... Sett inn saksutredningen under denne linja

Bakgrunn

Ungdommens bystyre mottok 28.03.2011 et notat fra rådmannen om alternative læringsarenaer. Det er ønskelig at Ungdommens bystyre utarbeider problemstillinger knyttet til dette, samt foreløpige innspill om dette temaet.

Fakta

NOTAT

Til: Alle skoler

Fra: Berit Kirksæther

Tema: Alternative læringsarenaer, politisk sak vår 2011

Dato: 27.03.2011

Innledning

Våren 2011 skal rådmannen legge fram en sak for bystyret som behandler varierte og alternative opplæringsarenaer og som gir videre retning for Dagskolen i Trondheim.

Den politiske vil peke framover mot ungdomstrinnsmeldinga (april 2011) , og derfor en ny sak til bystyret om ungdomstrinnet i Trondheimsskolen i løpet skoleåret 2011-2012.

I dette notatet gjør rådmannen rede for hva som betraktes som alternative opplæringsarenaer og lovreguleringen når det gjelder å ta i bruk disse. Eksisterende tiltak i Trondheim presenteres kort og det pekes på noen flere mulige. Dagskolen rolle som ressurs for alle skolene blir også omtalt.

Vi starter diskusjonen i rektormøtet 6.april

Trondheim kommune

Mål for arbeidet denne våren: (målformuleringer er nedfelt i politiske vedtak)

- *Utrede behovet for alternative opplæringsarenaer i trondheimsskolen.*
- *Kartlegge eksisterende og mulige alternative læringsarenaer i Trondheim*
- *Avklare Dagskolens, skoleteamets rolle*
- *Etablere dialog mellom kommunen og fylkeskommunen for å finne fram til en form på alternative læringsarenaer i ungdomsskolen som er akseptabel for fylkesmannen, slik at flere elever motiveres til å fortsette skoleløpet. Dette må være relevant for elevenes videre utvikling.*
- *Videreutvikle samarbeidet med næringslivet for å gi flere muligheten for en mer praksisorientert undervisning i ungdomsskolen. Utvikle ordninger hvor elever kan velge å være på en bedrift noen timer hver uke som alternativ til annen undervisning som kan være relevant for elevens videre utdanning eller yrke. En modell for dette kan være å videreføre de yrkesforberedende programmene (YFP) i ungdomsgarantien. En del av dette arbeidet vil være å framskaffe finansiering av disse tilbudene gjennom bl.a. NAV mv.*

Verdigrunlaget

Skolen skal gi muligheter for læring og utvikling ut fra elevenes egne forutsetninger.

Ideologien om inkludering av alle elever kommer blant annet til uttrykk i § 8.1

og § 8.2 i Opplæringsloven. Alle elever har rett til å gå på den skolen de søker til og alle elever har rett til å tilhøre en gruppe. I tillegg til kravet om sosial tilhørighet kommer kravet om at alle elever skal få muligheter til positiv utvikling uavhengig av bosted, kjønn, kulturell bakgrunn og økonomi.

Bestemmelsen om organisering av opplæringen slår fast at elevene kan deles i grupper etter behov. Om opplæringstilbudet organiseres fleksibelt kan det gjøres bruk av smågruppetiltak både internt på skolen og eksternt. Om elever skal få opplæring i interne eller eksterne smågruppetilbud må dette først og fremst begrunnes pedagogisk ut fra den enkelte elevs behov. Dersom eleven ikke har eller kan få et tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen kan deltakelse i smågruppetiltak hjemles som spesialundervisning. Med spesialundervisning menes tiltak som iverksettes etter vedtak i § 5. 1 i Opplæringsloven.

Kunnskapsløftet beskriver hva elevene skal lære. Læreren har metodefrihet når det gjelder å tilpasse undervisningen til den enkelte elev. Avhengig av læringsmålene benytter skoler og lærere i ulik grad læringsarenaer utenfor klasserommet for hele klassen / gruppa.

Det forventes at alle lærere benytter varierte arenaer som ressurs i arbeidet med å gi elevene et best mulig læringsutbytte. Trondheim byr på mange muligheter; Eksempler på slike er tilbudene i Den kulturelle skolekken, museene, byrommene, biblioteket, Newtonrommet, Skolelaboratoriet, bymarka og strandsonen rundt byen. Det forventes også økt samarbeid med lokalt yrkesliv og Ungt Entreprenørskap. Som regel deltar hele undervisningsgrupper i slike varierte læringsaktiviteter, og transportordningen gjør det enklere for skolene å benytte arenaer utenfor skolen med grupper av elever. I tillegg må det nevnes at skolebyggene er tilpasset ulike aktiviteter. Spesialrom som skolekjøkken, kunst og håndverksarealer, gymsal er i seg selv gode arenaer for å variere undervisningen.

Trondheim kommune

Det er naturlig å anta at jo større variasjon skolen klarer å legge til rette for dess mindre blir behovet for alternative læringsarenaer. Dette er del av en større diskusjon som rådmannen vil komme tilbake til etter at ungdomstrinnsmeldinga er presentert. Det er grunn til å forvente at denne meldinga vil åpne for at for at flere elever kan tilbys mer praktisk rettet undervisning.

Alle elever har behov for varierte arbeidsformer. Et økende antall elever synes imidlertid å ha behov for ekstra hjelp uten at de kommer inn under kategorien elever med rett til spesialundervisning. I fortsettelsen behandles alternative opplæringsarenaer med hovedvekt på behovet hos de elevene som ikke får utbytte av den ordinære opplæringa.

Forskning

I rapporten "I randsonen" (Udir, 2006) viste Jahnsen, Nergaard og Flaatten at over halvparten av de smågruppebaserte opplæringstiltakene som finnes i Norge er deltidstiltak.

Forståelsen av blant annet problematferd, tilpasset opplæring og klasse/ gruppebegrepene i den lokale opplæringskonteksten vil ha stor betydning for innhold og organisering av opplæringen for elever som får sin opplæring i tiltakene (Bachmann og Haug 2006, Jahnsen m.fl 2006 og Inkluderende spesialundervisning? 2007).

Større frihet for skolene med hensyn til organisering kan ha gjort det lettere å lage egne grupper for problemelever, selv om dette kan synes å utfordre opplæringslovens intensjon om å ivareta elevenes behov for sosial tilhørighet (Opplæringsloven § 8. 2 første ledd, 2003).

På oppdrag fra Midtlyngsutvalget undersøkte Lillegården kompetansesenter sammenhengen mellom smågruppebaserte deltidstiltak og hjemmeskolen. Målgruppen for tiltakene var ungdom som viste problematferd og lav motivasjon for skole. Dette ble lagt fram i rapporten "Den ene dagen", <http://teora.hit.no/dspace/bitstream/2282/789/1/Den%20ene%20dagen.pdf>

Sentrale funn:

- Tiltakene hadde attraktive aktiviteter, men læringsmålene var for utydelige og tilfeldige.
- Mulighetene til å utnytte den alternative læringsarenaen til å arbeide med skolefaglige temaer ble dårlig utnyttet i de aller fleste tiltakene.
- Tiltakene la vekt på å være attraktive for alle elevene på hjemmeskolene. De fokuserte på at elevene skulle beholde tilhørighet til klassen i hjemmeskolen, at deltakelse skulle være basert på reell frivillighet, og at gruppene skulle settes sammen ut fra en tanke om heterogenitet. For å realisere disse ambisjonene, jobbet de fleste tiltakene også med innslag av andre elever enn tiltakets primære målgruppe.
- I den grad elevenes status og rolle ble endret som følge av deltakelse i tiltakene, var den positiv. Noen elever viste mer sosialt kompetent atferd i den vanlige skolekonteksten, de ble mer inkludert i klassen, fikk flere venner og bedre relasjoner til sine kontaktlærere

Oppsummert om kravet til alternativ opplæringsarena

Utdanningsdirektoratet gir i rundskriv 3-10 følgende definisjon på alternativ opplæringsarena:

En alternativ opplæringsarena karakteriseres av at en eller flere elever mottar sin opplæring på et annet sted enn skolens område, f.eks. leirskoler, bedrifter eller bondegårder.

For å kunne ta i bruk en alternativ opplæringsarena må eleven ha et enkeltvedtak om spesialundervisning. Det er ikke krav om at den alternative opplæringsarenaen skal ha en pedagog ansatt fordi er elevens hjemmeskole som er ansvarlig for opplæringen. Det betyr at det må være en kontrakt mellom skolen og

Trondheim kommune

den alternative opplæringsarena om hvordan det pedagogiske opplegget gjennomføres, og hvordan skolen skal følge opp og føre tilsyn med opplæringa. Eleven skal ha en individuell opplæringsplan (IOP) og det skal skrives halvårsrapporter. Kontrakten mellom den alternative opplæringsarena og skoleeier behandles ved oppvekstkontoret i Trondheim kommune. Dagskolen / Skoleteamet skal kunne gi råd til skoler i forhold til en slik organisering av skoledagen.

Et sammendrag av Utdanningsdirektoratets rundskriv ligger som vedlegg til dette notatet.

Hvilke alternative opplæringsarenaer har vi i Trondheimsskolen i dag?

Noen skoler har forsøkt å samle spesialpedagogisk ressurs (også assistenter, sivilarbeidere, barne- og ungdomsarbeidere). I Trondheim har dette på flere skoler fått navnet **miljøverksted**. Det er mange spennende begrunnelser for dette, både for å få mest mulig ut av en begrenset ressurstilgang, men også pedagogisk. Dette ligner på det som i "I Randsonen", beskrives som interne smågruppebaserte tiltak. Slik organisering må være nøye gjennomtenkt og forankret i skolens helhetlige arbeid med læringsmiljø. Trivsel, trygghet, mestring og tilhørighet vil være sentrale prinsipper.

Inn på tunet:

Inn på tunet er tilbud på gårdsbruk tilrettelagt for bestemte målgrupper (enkeltmennesker eller grupper), hvor aktiviteten i tilbudet bygger på gårdens og bondens ressurser. Inn på tunet-tilbudet foregår som regel i nært samarbeid med kommunens oppvekst- og helsesektor, hvor kommunen da er kjøper av disse tilbudene. Trondheim kommunes satsing på Inn på tunet startet på slutten av 1990-tallet. I januar 2010 bestod det samlede Inn på tunet-tilbudet i Trondheim av (Farstad & Vik 2010): I sitt tilsyn i 2009 tolket Fylkesmannen loven slik at når gården var en alternativ opplæringsarena skulle det være en pedagog tilstede på gården, og at denne skulle være ansatt i Trondheim kommune. Vikhammer gård som hadde avtale med RBU/Dagskolen tilfredstilte allerede dette kravet. På Moe Nedre på Leinstrand ble en lærer fra Spongdal skole frikjøpt i 20 % stilling for å være sammen med fem elever på gården. Dermed tilfredstilte også Moe Nedre kravene fra Fylkesmannen, og var sammen med Vikhammer gård de eneste alternative opplæringsarenaene i bruk av Trondheim kommune i dette skoleåret.

Lade Motor

Voll gård

Voll gård på Moholt i Trondheim eies av Sør-Trøndelag Landbruksselskap og drives av Stiftelsen Voll gård. Styret for stiftelsen består av landbruksselskapet, Sør-Trøndelag Bondelag, Sør-Trøndelag Bonde- og Småbrukarlag, 4H Norge og Trondheim kommune. Gården skal være et grønt senter for barn og unge i byen med husdyrhold og praktisk landbruk som formidlingsgrunnlag. Stiftelsen Voll gård mottar driftsstøtte av Trondheim kommune og er forpliktet av en flerårig samarbeidsavtale med kommunen. Voll gård er et fellesskap med flere aktører; Kulturenheten med Barnekultur Lerkendal, Dagtilbud Lerkendal, Strinda Frivilligsentral og Voll gårdsbarnehage inngår. Dette gjør Voll til et mangfoldig miljø med stor aktivitet, sosial bredde og mange muligheter for spennende samarbeid. En privat barnehage har også base i hovedhuset på gården.

Voll gård har som hovedoppgave å tilby gården som en pedagogisk arena for besøkende grupper fra barnehager og skoler i Trondheim kommune. Siden 2006 har det vært ansatt en egen gårdspedagog for dette formålet. På forespørsel har gården tatt i mot enkelt-elever i praksis, ofte som en alternativ skoledag, - et siste året 3 – 5 elever i uka. Tilbakemeldingene fra elever, skoler og foreldre er svært gode. Voll gård ønsker å videreutvikle dette tilbudet.

Bakgrunn for tilbudet:

Tilbudet er ment å være et supplement til allerede eksisterende tilbud i kommunen. Vi vil ikke legge opp til å konkurrere med eksisterende "Inn på tunet" tilbud eller andre gårdsbaserte, private virksomheter. I utgangspunktet ser vi for oss at kommunene står som arbeidsgiver for pedagogisk personell i tiltaket.

Trondheim kommune

Stabilitet er et nøkkelord når vi jobber med barn og unge. Vi er positive til bruk av omplassert arbeidskraft eller overtallige personal. Det forutsettes at det er kvalifiserte personer med egnede egenskaper og at disse kommer i tillegg til fast personell.

Tiltak som skolene selv organiserer innenfor rammene på egen skole. Ulike miljøgrupper, minidagskoletiltak,

Dagskolen og Skoleteamet

Dagskolen og Skoleteamets rolle i forhold til de andre skolene bør utdypes i et eget notat. I det bør følgende diskuteres:

Dagskolen kan bistå skoler i prosessen med å organisere bruk av alternative læringsarenaer for ulike typer elever. Dette må forankres i skolens helhetlige arbeid for et bedre læringsmiljø for alle elevene. Dagskolens kjennskap til alternative skoler generelt er en styrke i dette. Det er mulig å se for seg at dagskolen kan ta en rolle som "kvalitetsikrer" av alternative læringsarenaer. Noen må etablere en oversikt over aktuelle arenaer, og kunne veilede skolene til hvilke tiltak som passer for den aktuelle elevens behov.

Hva når det oppstår akutte behov for alternative skolearenaer for enkeltelever? For eksempel når en elevs adferd er så utfordrende at hjemmeskolen ikke klarer å tilby eleven undervisning og eleven ødelegger så mye for de andre elevenes arbeidsmiljø at det blir nødvendig med utvisning. Ofte er dette saker der både BUP og barnevern har, eller bør ha en rolle. Hvor mange slike saker har vi i løpet av et år? Kan noe av dette avhjelpes ved at samhandlingskompetansen mellom BFT- skole og barnevern blir bedre?

Hva finnes av muligheter når eleven ikke vil eller Dagskolen ikke har kapasitet til å ta i mot eleven? Dagskolen har som andre enheter en begrensning i sine ressurser. Må det konkretiseres hvordan dagskolen skal prioritere? Hvem tar ansvaret for de mest utfordrende elevenes helhetlige behov? Samarbeider vi godt nok med barnevern og BUP?

Hvordan kan vi gi de vanlige skolene en opplevelse av at de får hjelp?

Hvor mange elevplasser vil vi/ er det behov for at det skal være i byens dagskoletilbud?

Hva sier spes.pedhåndboka om dette arbeidet?

Det er behov for læringsarenaer innenfor flere områder:

Idrett – Vi bør innlede en dialog med idrettskretsen for se nærmere på om idrettslagene kan delta i å utvikle tilbud til våre elever

Kultur- kan Kulturenheten og kulturskolen bidra til at grupper av elever får utvidet opplæring i et eller flere kulturfag. For eksempel er det den siste tiden innredet mange bandrom i tilknytning til skolebygg i flere bydeler som kan brukes.

Friluftsliv ; utvikle samarbeidet med Miljøenheten og Bydrift, og vurdere om det kan være mulig å søke midler fra Den naturlige skolesekken til for eksempel et prosjekt som kan gjøre markaområdene/ strandsonen lettere tilgjengelig for elevene i trondheimsskolen.

Lokalt yrkesliv: Videreutvikle samarbeidet med Ungt entreprenørskap, NHO- og hva med kommunale

Trondheim kommune

enheter. Lektor 2 og Arbeidslivskjennskap (Udir)

Spørsmål til diskusjon

Hva er behovet – hvordan kartlegger vi dette?

Hvilket system har vi i dag, og hvordan praktiseres systemet?

Hva ser skolene at det er behov for, og har vi forslag til forbedringer?

Hvordan skal Dagskolen og Skoleteamet bistå de andre skolene?

Hvilken rolle skal Dagskolen ha i utvikling og kvalitetsikring av alternative læringsarenaer?

Vedlegg

UTDANNINGSDIREKTORATETS RUNDSKRIV-3-2010 , sammendrag

[Rundskriv-3-2010 Bruk av alternative opplæringsarenaer i grunnskolen](#)

Det presiseres at det er viktig å skille mellom alternativ opplæringsarena for grupper av elever og for enkeltelever.

Opplæringslovens § 2-3 gir skoleeier/skolen noe fleksibilitet når det gjelder bruk av andre opplæringsarenaer for klasser eller grupper i en kortere periode. Paragraf 2-3 første ledd annet punktum lyder:

”Ein del av undervisningstida etter § 2-2 kan brukast til fag og aktivitetar som skolen og elevane vel, til leirskoleopplæring og til opplæring på andre skolar eller på ein arbeidsplass utenfor skolen”.

Inn under dette kommer elever på leirskole, ”arbeidsuke”, hospitering på annen skole eller uteskole og ekskursjoner. Aktivitetene må være koblet til kompetansemål for fag i læreplanen.

Dersom en enkeltelev skal tas ut av opplæringen for å motta ene-undervisning, f.eks. på en alternativ opplæringsarena, må det finnes en særskilt hjemmel. Dette kan være bestemmelsene om spesialundervisning og eventuelt også særskilt språkopplæring.

Bruk av alternativ opplæringsarena for elever med rett til spesialundervisning

Det er snever adgang for skoleeier til å ta i bruk alternative opplæringsarenaer. Direktoratet understreker at det skal være hensynet til eleven, ikke hensynet til skolen eller kommunen som er avgjørende for bruk av alternativ opplæringsarena. I vurderingen må det trekkes inn om opplæringstilbudet som innebærer bruk av alternativ opplæringsarena er nødvendig for at eleven skal få et forsvarlig utbytte av opplæringen. Dersom det ikke er til elevens beste skal ikke en slik arena brukes.

Opplæring som skjer på en alternativ opplæringsarena er skolens ansvar.

Vilkår som må være oppfylt for at alternativ opplæringsarena kan tas i bruk er:

1. Eleven har enkeltvedtak om spesialundervisning og den alternative opplæringsarenaen er hjemlet i vedtaket
2. Det må foreligge en avtale om bistand til gjennomføring av spesialundervisning mellom kommunen (skolen) og tilbyder av tiltaket

Enkeltvedtak om spesialundervisning

Krav til enkeltvedtaket

Før det treffes et enkeltvedtak om spesialundervisning skal det foreligge en sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten. PP-tjenesten må ta stilling til hvilken opplæring som vil gi et forsvarlig opplæringstilbud, herunder organisering av opplæringa. Dersom vedtaket fastsetter at eleven skal ha opplæring på en alternativ opplæringsarena må det i vedtaket begrunnes hvorfor. Vedtaket må være tydelig på forholdet mellom opplæringen på den alternative opplæringsarenaen og den ordinære opplæringen/spesialundervisningen på skolen. Enkeltvedtaket om spesialundervisning skal blant annet si noe om:

- Innholdet i opplæringen
- Organiseringen av opplæringen
- Omfanget av spesialundervisningen
- Kompetansen til den som gjennomfører opplæringen

Gjennomføring av opplæringen

Etter at enkeltvedtaket er truffet, skal skolen utarbeide en individuell opplæringsplan (IOP) for eleven. Elevens IOP er en operasjonalisering av vedtaket. IOP' en skal vise:

- Mål for opplæringen
- Innholdet i opplæringen
- Hvordan opplæringen skal drives

Læreren må vite hva som skjer på den alternative opplæringsarenaen og må derfor ha tett dialog med eventuell assistent for å få kunnskap om hvorvidt opplæringsmålene nås gjennom aktivitetene eleven deltar i. Skolen skal utarbeide en halvårsrapport for elever med enkeltvedtak om spesialundervisning. Dersom eleven mottar hele eller deler av opplæringa på en annen arena skal også denne opplæringa inngå i halvårsrapporten.

Avtale om bistand til gjennomføring av spesialundervisning ved bruk av alternativ opplæringsarena

- Det må foreligge en avtale mellom skoleeier og den alternative opplæringsarenaen.
- Skoleeier kan ikke overføre ansvaret for opplæringa til den alternative opplæringsarenaen. Den alternative opplæringsarenaen bistår skolen i å gjennomføre den opplæringen som er fastsatt i enkeltvedtaket.

Avtalen mellom skolen og den alternative opplæringsarenaen skal inneholde:

- Hvilke arbeidsoppgaver tiltaket skal bistå med
- Rammene for oppgavene tiltaket skal utføre, antall elever og varighet
- Kontakten mellom skolen og tiltaket, herunder plikten til de ansvarlige for den alternative opplæringsarena, skoleeier, rektor og lærer.
- Hvordan kravene til forsvarlig tilsyn med eleven skal ivaretas
- Krav om politiattest fra de som er i kontakt med eleven
- Handlingsplikt etter opplæringslovens § 9a-3 (2) dersom eleven utsettes for krenkende uttrykk og oppførsel
- Plikt til å varsle barnevernet ved bekymring etter opplæringslovens § 15-3

Trondheim kommune

- I tillegg bør avtalen omhandle honoraret som tiltaket mottar, herunder vilkår for oppsigelse av avtalen. Avtalen må ikke være til hinder for at eleven når som helst kan trekkes ut av tiltaket
- Ordensreglement som gjelder for skolen vil også gjelde for opplæringen gitt på en alternativ opplæringsarena.

Trondheim, 28.03.2011

May-Iren Skamfer Evenmo
Koordinator, Ungdommens bystyre

Elektronisk dokumentert godkjenning uten underskrift

... Sett inn saksutredningen over denne linja